

תולדות חייו

אהרן שמואל ליברמן נולד ב־20 במאי 1845 בעיירה לונה (פלך גרודנה). אביו אליעזר דוב ליברמן היה סופר ומשכיל, מחבר הספרים „מגינת ספר“, „משפט שלוכ“ ו„גיא חזיון“. חברם ומיודעם של אברהם מאפו, קלמן שולמן, אדם הכהן, ש. י. פיין, שד"ל ועוד. הוא חינך את בנו ברוח ההשכלה העברית והשפיע עליו בלי שיידע הבן את התנגשות הכוחות של מלחמת „האבות והבנים“. 1861—1867 היה תלמיד בית־המדרש לרבנים בוילנה והוסמך ל„מורה בבית־ספר ממשלתי ממדרגה א״י. בשנת 1866 נשא לאישה את רחל ממשׁ פחת טרוצקי בוילנה. ב־1868 נתמנה למורה בבית־הספר הכמשלתי בסוֹבאלק ולמנהל ענייני־הקהילה. 1867 (תרכ״ז) פירסם ב„הכרמל“ (גליון א׳) את מאמרו הראשון „מכתב מביאליסטוק“ והוא פולמוס עם „הכותב הטעל־זי“ — המשורר יל״ג — בדבר שירות היהודים בצבא הרוסי. 1870—1871 היה תלמיד המכון הטכנולוגי בפטריבורג והצטיין במקצוע הציור והשירה טוט. בי״ד אדר תרל״א פירסם קול־קורא ב„המליץ“ (1871) בשם „אל אחי בני עמי“ ובו תוכנית לחיבור ספר גיאוגרפיה של ארץ־ישראל בשם „מחקרי ארץ־כנען וסלע ערב“. הספר אבד במסיבות מוזרות ובגלגל סיבות חומריות ומשפחתיות נאלץ לעזוב את המכון ולחזור לוילנה בשנת 1871. בין כותלי־המכון הטכנולוגי במטרופולין הרוסית ספג את הרוח המהפכנית שהיתה מהלכת בין הנוער המחלמד. בשוֹבו לוילנה עבד שם בחברת האחריות „דוויגאטל“ („המנוף“).

את עבודתו הסוציאליסטית התחיל ב־1872, בחוגי־תלמידי בית־המדרש לרבנים בוילנה שנספח אליהם יחד עם אברהם אבא (ארקדי) פינקלשטיין ונמנו עמם כחברים הסוציאליסטים אתרן זונדלביץ, ולדימיר יוכלסון, וא־חרים, שהיו אחרי־כך מראשי־תנועת „נארודנאיה ווליה“ הרוסית. קיום החוגים נודע לשלטונות ובליל 30 ביוני 1875 נערך חיפוש אצל תלמידי

בית־המדרש למורים ובבתי זונדלביץ וליברמן. רבים נאסרו וליברמן וזונדלביץ הצליחו להימלט. בדרך ללונדון, עבר את ברלין ונפגש שם עם הסוציאליסטים, הסטודנטים מקבוצת מוהילוב, גרשון גורביץ, משה אהרן־סון, חסיה שור, אליעזר צוקרמן ועוד ויסד שם „אגודה סוציאליסטית“. באוגוסט 1875 הגיע ללונדון. עבד כסדר בדפוס „וופריוד“ („קדימה!“) ונמנה על חוג הסוציאליסטים הרוסים של פטר לאברוב. ליברמן עמד בקשרים עם הסקציה בברלין ועם חברי־האגודה השנייה בוילנה ופירסם ב„וופריוד“ מאמרים ומכתבים על קיומן והתפתחותן.

בהיותו בלונדון פירסם ב„השחר“ של פרץ סמולנסקין את סיפורו „חזות הכל“ (תרל״ה), שניכרים בו ניצני הרעיונות הסוציאליים. תיכף תוכניות ליסוד במה סוציאליסטית־עברית בשם „הפטיש“ ולהוציא לאור ספרות תע־מולה בעברית. הוא הוציא את הכרוז „אל שלומי בחורי ישראל“ (לונדון, תרל״ו), שנפוץ באלפי־טפסים בין הנוער ברוסיה ובבתי־השיבות ונדפס גם בתרגום רוסי ב„וופריוד“ ובנוסח מיוחד גם ביידיש. ב־20 במאי 1876 (י״ט אייר ה'תרל״ו) יסד בלונדון את „אגודת הסוציאליסטים העבריים“ ואת חברת „חברים כל בעלי מלאכה“. הוא היה מזכיר האגודה וכתב את תקנותיה בעברית ואת פני־קס הפרוטוקולים ביידיש. האגודה נתקיימה שבעה חודשים (עד 26 בדצמבר 1876), תוך לבטים מרובים ומלחמה בקנאי־הדת בלונדון, וגם תוך חילוקי־דעות פנימיים.

בראשית 1877 עבר ליברמן לווינה כדי לבצע את שאיפתו, הוצאת עתון סוציאליסטי בעבריה. באפריל 1877 פירסם את הפרוספקט של „האמת“ ובכ״ז סיון ה'תרל״ז הופיעה החוברת הראשונה של „האמת“. עם צאת חוברת ג' (אב־אלול) נפסקה „האמת“. ליברמן חזר להשתתף ב„השחר“ וסירי סס שם את סיפורו „גיא־מלח“ (תרל״ח), וכן פירסם מאמרי־מדע פוליטריים־בהשבעות „המביט“ לפרץ

סמולנסקין. הוא עמד בקשרים עם ויאלי התנועה הסוציאליסטית ברוסיה ובגרמניה ועסק גם בהברחת ספרות־תעמולה לרוסיה. ב־17 בפברואר 1878 נאסר בווינה וישב בבית־האסורים תשעה חודשים. במשפטו ב־13־14 בנובמבר 1878. נידון למאסר חודש על שימוש בשם זר („ארתור פריימן“) ולגירוש מגבולות אוסטריה. התעודות והמכתבים שנמצאו ברשותו בזמן החיפוש העידו על קשריו עם האגודה בברלין, ובצאתו ממאסרו בווינה עבר את גבול גרמניה ונאסר שנית (17 ביאנואר 1879) באשמת יסוד אירגון בלתי־לגאלי לשם מיגור השלטון ולהטפת דעות מהפכניות בענייני־דת, משפחה וקניין. הוא נידון בברלין יחד עם הסוציאליסטים גורביץ ואהרונסון. בית הדין פסק לו שנה מאסר. ביאנואר 1880 חזר ללונדון נדכא ברוחו. הוא ביקש להתחיל מחדש בפעולות והשתוקק לעבור לרוסיה לפעול בתחומי „נארודנייה ווליה“, אך חפצו לא ניתן לו. בלונדון נפגש עם מוריס וינצ'בסקי־בן־נץ ותיכף תוכניות לפעולה בעיר זו, אך עד מהרה נסתבך במעשה־אהבה עם רחל שרה־זון, קרובתו של וינצ'בסקי והלך אחריה לניו־יורק. היה פעיל ב„אגודת שוחרי שפת־עבר“ בניו־יורק וקרא שם הרצאות בעברית, אך לא מצא לו שום שדה פעולה בציבור ובחברה. ב־18 בנובמבר 1880 איבד עצמו לדעת בבית אהובתו בסי־ראקיה הסמוכה לניו־יורק. בשנת 1934 הועברו עצמותיו לבית־העלמין של „ארבייטור־לינג“ בניו־יורק, ליד קברו של מוריס וינצ'בסקי.

כתביו, פרט לדברים מארכיונו של „האמת“ (הוצאת „דבר“) ו„האמת“ במהדורה חדשה (הוצאת „ארץ־כיון העבודה“ וצ. קרול) — לא נקבצו עד היום, והם מפורזים בלחבי־עת בעברית, ביידיש, ברוסית ובגרמנית. (מתוך: „הראשון“, אגרות ופרקי זכרונות, ליקט ובאר צבי קרול. — עומד להופיע ב„דורות“ לספרית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר).